

Varoittava esimerkki (S. Albert Kivinen)

Tieteessä tapahtuu 2/2000 sisälsi melkoisen paketin “kolmatta kulttuuria” ja erilaisia maailmankuvia käsitteleviä kirjoituksia. Useimmat kirjoitukset olivat teräviä ja mielenkiintoisia. Kalle Michelsenin kirjoitus on mielenkiintoinen lähinnä varoittavana esimerkkinä.

Suurin osa siitä on ajatuksellisesti ja kielellisesti sotkuista tekstiä, jota Raimo Lehti samassa niteessä jo pani järjestykseen.

Suuri osa noista puppulauseista voidaan kääntää selkokielelle, ehkä useammallakin kuin yhdellä tavalla. Katsotaan pari esimerkkiä:

(1) “On monia totuuksia”

Selkokielellä: (1,1) “On monia tosiasioita/tosia propositioita”. Tätä tuskin kukaan kiistää. On mm. totta (ja me *tiedämme*, että on totta) että 317 on alkuluku, Napoleon pakeni Elbalta keväällä 1815, Tasmaniassa on vompatteja jne.

Lauseella (1) voidaan myös tarkoittaa (1,2) “Ihmisillä on keskenään loogisesti yhteensopimattomia uskomuksia”. Kukapa tätäkään kiistäisi? Keskenään yhteensopimattomista propositioista enintään yksi voi olla tosi, joten on sanan “totuus” käytön prostituimista kutsua “totuudeksi” propositiota vain siksi, että joku uskoo siihen.

Lauseella (1) voidaan myös tarkoittaa (1,3) “On keskenään yhteensopimattomia tieteellisiä teorioita, joita on eri aikoina tai eri piireissä kannatettu”. Kukapa tätäkään kieltää? On vain syytä muistaa, että teoriasta tulee totta sillä perusteella, että tiedeyhteisö julistaa sitä vakaumuksen rintaäänellä.

Lukija voi harjoitustehtävänä miettiä, kuinka monta selkokielistä käännöstä voi antaa lauseelle (2) “On monia todellisuuksia”.

Kalle Michelsenin mukaan (s. 55): “Todellisuus merkitsee sitä olemassaolevien ilmiöiden, kokemusten ja havaintojen kokonaisuutta, johon yksilö syystä tai toisesta uskoo.”

Tähän voi sanoa lyhyesti ja dogmaattisesti: Ei merkitse!

Todellisuuden ja olemassaolon käsitteet ovat määrittelemättömiä peruskäsitteitä (NB On puppukieltä sanoa “todellisuus on määrittelemätön peruskäsite”. Ei todellisuus ole mikään käsite). Erityisesti todellisuutta ja olemassaoloa ei voi määritellä seuraavien tunnusmerkkien avulla: a) ajallisuus, b) ajattomuus, c) aineellisuus, d) henkisyys, e) olla entiteetti, jonka olemassaolo on postuloitu parhaiten selittävässä tieteellisissä teorioissa.

Joka puolustaa jotakin materialistista/spiritualistista ontologiaa sanomalla, että “määritelmän mukaan” todellisuus on samaa kuin aineellisuus/henkisyys, on huijari. Voidaan tietysti antaa mielivaltaisia symbolisopimuksia eli stipulatiivisia määritelmiä, mutta ne eivät yleensä ole mielenkiintoisia. Voidaan esimerkiksi antaa määritelmä, että todellisia ovat nakkimakkarat ja vain ne. Koska maailmassa näyttää olevan muutakin kuin nakkimakkaraita, saadaan suuria oppiriitoja. Ovatko pöydät ja tuolit epätodellisia? Vai ovatko ne “pohjimmiltaan” nakkimakkaraita? Huijaus on tässä läpinäkyvää eikä sillä ketään naruteta, mutta a)-d) (puhumattakaan Michelsenin sanapötköstä) ovat yhtä lailla huijausta, jos niitä esitetään todellisuuden määritelmänä.

Ceterum censeo: Sokalin ja Bricmontin *Impostures intellectuelles* olisi syytä pikaisesti käänntää suomeksi ja ottaa korkeakoulujen kurssikirjaksi.

Kirjoittaja on teoreettisen filosofian dosentti emeritus.